

**Anàlisi crítica de la informació
de l'objectiu 9 –residus-
de l'Agenda 21 de Girona**

Segona versió revisada amb les noves informacions aportades

Rufi Cerdan Heredia

Manresa diumenge 4 d'agost de 2002

Índex

1	Introducció.....	3
2	Perspectiva.....	4
3	Informacions aportades.....	9
4	Observacions sobre el text analitzat	14
5	Aproximacions a la diagnosi	17
6	Valoració global	19
7	Indicacions per les propostes del pla d'acció	20

1 Introducció

Aquest document conté el treball encarregat per l'ajuntament de Girona consistent en:

1. “Avaluació del conjunt de les dades presentades indicant quins són els principals punts forts i febles de la sostenibilitat d'aquest factor a la ciutat de Girona i, si és el cas, conformitat o no amb les conclusions que s'hi expressin.
2. Indicació, en el cas que no hi haguessin dades suficients per a conèixer la situació actual, de quines dades resulten imprescindibles per avaluar i proposar plans d'acció per millorar la sostenibilitat de la ciutat així com de quin sigui el millor mètode per tal que l'Ajuntament accedeixi de manera estable, contínua i sostenible a les esmentades dades.”

El document rebut, de 55 pàgines tracta els següents apartats:

1. Antecedents i introducció
2. Residus municipals
 - 2.1. Marc legislatiu
 - 2.2. Evolució general de la producció, recollida i tractament dels residus municipals
 - 2.3. Recollida, tractament i destí final del rebuig
 - 2.4. Servei de recollida selectiva, transport i reciclatge de paper i cartró, vidre i envasos
 - 2.5. Recollida selectiva de matèria orgànica
 - 2.6. Recollides específiques i del servei de deixalleria
 - 2.7. Infraestructures de tractament i gestió de residus municipals presents al municipi
 - 2.8. Despesa directa per a l'Ajuntament de Girona del servei de recollida, transport i tractament de residus municipals
3. Residus industrials
4. Runes i residus de la construcció
5. Residus sanitaris
6. Residus agrícoles i ramaders
7. Informació i participació ciutadana en relació als residus

S'ha fet una valoració de la informació aportada seguin els criteris exposats en l'apartat titulat perspectiva. He completat la informació rebuda amb altres dades obtingudes de fonts diverses, sempre contrastades, que han servit com elements d'anàlisi de la documentació servida a partir de les observacions anotades. També he realitzat una

valoració global i unes indicacions per les propostes del pla d'acció, amb les que finalitza el document. Aquesta segona versió ha estat completada i revisada amb les noves informacions aportades en el document INFORMACIÓ COMPLEMENTÀRIA A LA MEMÒRIA DESCRIPTIVA- ELABORACIÓ INICIAL DE L'OBJECTIU 9: RESIDUS DE L'AGENDA 21 LOCAL DE GIRONA.

2 Perspectiva

L'avaluació de la informació rebuda s'ha fet a partir d'una revisió crítica del Programa de gestió de residus municipals de Catalunya 1995-2000, tenint en compte els següents criteris:

2.1 La Llei 6/1993 és ambiciosa i exigent i cal afrontar els problemes que d'ella se'n deriven.

Amb l'entrada en vigor de la Llei 6/1993 s'han aconseguit millores notables tenint en compte que es partia d'una situació caracteritzada per una notable ineficiència en el tractament dels residus (abocadors incontrolats, sistemes de recollida deficientes,...).

En el desplegament dels programes de gestió de residus municipals, el desenvolupament dels sistemes de gestió de residus ha funcionat més per la intuïció i la voluntat de proteccionisme -respecte a la indústria local pel que fa a les seves obligacions en el tractament dels residus-, que no per les obligacions derivades de la mateixa llei o de les directrius recollides en el PGRM, la qual cosa ha repercutit en una falta de clarificació de les responsabilitats dels actors implicats.

En el mateix sentit cal advertir que tot i que la declaració de residus que fan les empreses ha donat una correcta resposta a la identificació dels residus especials i industrials amb certes problemàtiques (cosa molt diferent és la solució del seu tractament), el fet que la declaració, d'acord amb el decret de gestió de residus, sigui en certa manera voluntària i no suposi uns compromisos tributaris clars, fa que encara avui bona part dels residus industrials no especials siguin derivats com a residus urbans domèstics, amb el coneixement i la tolerància dels poders locals.

Avui per avui són encara pocs els municipis que tenen uns preus clarament diferenciats pel tractament dels residus urbans o industrials no especials (en la majoria de les comarques aquests suposen el 15 - 20%, o més, del total de residus produïts) i qüestió diferent són les taxes de recollida diferencials que s'apliquen a la indústria, que en molts casos emmascaren els costos reals dels sistemes de recollida.

Un altre problema afegit a aquesta realitat és la situació dels residus comercials (els quals aproximadament es poden situar sobre el 15% segons el PROGEMIC, del total de residus considerats domèstics, fonamentalment envasos i residus d'envasos) que avui per avui no tenen un tractament diferent dels residus municipals i són inclosos dins d'aquests en la gran majoria de casos.

Tots aquests problemes deriven en última instància en una problemàtica econòmica, pel fet que les hisendes locals tenen el seu equilibri pressupostari en el capítol de la gestió de residus basat en les aportacions pels ingressos diferencials de comerciants i industrials (es finança d'aquesta manera un percentatge molt important del total de les despeses de gestió de residus municipals) i que fan que els municipis siguin refractaris a efectuar canvis en profunditat dels sistemes actuals.

2.2 La dotació d'infraestructures no ha respost a les necessitats

La construcció de les instal·lacions (abocadors, plantes de transferència, plantes de compostatge, deixalleries) ha estat parcialment finançada pels organismes nacionals, però sempre ha comportat un gran esforç econòmic pels ajuntaments i/o els consells comarcals. Aquests últims només han pogut entrar en el joc quan han pogut tenir finançament exterior (Fons de Cohesió, Fons FEDER) per minvar l'impacte de la inversió sobre els ajuntaments. Els procediments formals per a l'execució de les obres i la justificació de les inversions amb la intervenció d'ajuntaments, consells comarcals, mancomunitats i organismes nacionals han sigut complicats i han derivat en uns retards importants en les obres i, per tant, en el compliment dels objectius.

La descoordinació municipal i comarcal i la planificació nacional amb la manca de dotacions pressupostàries per fer front als enormes costos d'explotació de les noves

instal·lacions i dels nous sistemes de recollida, ha comportat que algunes infraestructures estiguin aturades o funcionin molt per sota de la seva capacitat.

Aquests costos són avui una llosa molt pesada que recau en les entitats locals que es veuen impotents d'incrementar les taxes (per l'efecte comparatiu que la població estableix), però també per fer front a les despeses ordinàries que suposa la gestió dels sistemes.

2.3 L'articulació deficient de les administracions ha dificultat la posta en marxa dels sistemes de recollida i tractament

En alguns casos la debilitat dels consells comarcals a l'hora d'arribar a acords de delegació amb tots i cada un dels municipis del seu territori, ha retardat els processos i dificultat les economies d'escala, fet que s'ha vist agreujat a les comarques on existeixen ciutats grans.

El sistema de convenis específics (paper, ECOVIDRIO i ECOEMBES) ha posat de relleu que els acords assolits no cobreixen els costos reals dels sistemes de recollida d'acord amb uns determinats estàndards de qualitat. Aquests convenis fins ara han tendit a centrifugar el dèficit vers els ens locals els quals s'han vist obligats a compensar-lo amb l'agreujant de la pressió ciutadana per un mal funcionament del sistema de la recollida selectiva.

2.4 Les dificultats en la sensibilització i en la participació social

2.4.1 Un objectiu difícil

L'objectiu de la sensibilització és el canvi d'hàbits dels ciutadans. Canvis en els hàbits de compra i de consum, que topen contra tota la pressió mediàtica que opera en sentit invers, i grans esforços per al triatge que es troben amb les dificultats funcionals de les cuines i la distribució dels contenidors en els carrers. Als ciutadans els demanem més esforços i més diners ja que és evident que cal incrementar les taxes de les deixalles per fer front als reptes que ens plantegem.

D'alta banda cal superar la desconfiança de la gent cap a l'administració. Quan generalment ella mateixa -l'administració- és responsable d'actuacions ambientalment gens modèliques, i sovint ha sigut incapaç d'imposar-se als interessos del sector privat, ara li manca credibilitat per posar-se al davant d'aquestes iniciatives que exigeixen tants d'esforços a la gent. En definitiva, cal millorar la sensibilització ciutadana, la imatge institucional i actuar també per regular a nivell productiu (minimitzar residus en origen).

2.4.2 Una educació ambiental limitada

L'educació formal i els mitjans de comunicació han contribuït en gran manera al creixement de la sensibilització social a favor del medi, però és possible que ambdós hagin ajudat a escampar els esquemes simplistes que encara avui són tòpics generalment estesos. Quan les dificultats a vèncer són enormes, l'educació ambiental ha ignorat sistemàticament els aspectes econòmics del problema ambiental i quan s'ha fet, ha donat una impressió totalment distorsionada de la realitat (per exemple la campanya “*fem guardiola*” va servir perquè els ciutadans creguessin que els ens locals es feien la barba d'or amb la recollida selectiva).

Hem assimilat medi ambient a conservació de la natura, i contaminació a responsabilitat única de la indústria que la genera i de l'administració que la tolera. Amb esquemes explicatius simplistes i maniqueistes, i sovint d'esquena als protagonistes dels problemes ambientals, hem consolidat una consciència ambiental potser excessivament verda, i en tot cas, poc crítica.

2.4.3 La sensibilització s'ha oblidat dels aspectes socialment conflictius

A una educació ambiental tan limitada -entestada en fabricar fulletons que tan sols contribueixen a incrementar en el seu propi pes el reciclatge-, li han faltat arguments i recursos per abordar els problemes de solidaritat implicats en la gestió dels residus. Incapacitades per explicar que els sistemes de tractament exigeixen instal·lacions socialment no desitjades, les administracions no han sabut abordar obertament els processos d'informació i negociació encaminats a trobar el consens necessari per oferir una posició sòlida davant els ciutadans, no han ajudat a encarar aquests problemes amb

la serenitat necessària. També a nivell local s'han patit les incongruències i les demagògies de grups polítics o socials.

Els conflictes han derivat en manca de transparència en els procediments per a la implantació d'aquestes activitats, i tot plegat es tradueix en un increment de la desconfiança que passa factura en una davallada de la participació social i la disminució del voluntariat.

2.4.4 L'aspecte crític de la voluntarietat

Quan hi ha sistemes de recollida separada de la fracció orgànica que semblen haver tocat sostre quant a percentatges baixos de materials recollits, comencem a tenir experiències contrastades de sistemes de recollida que basen el seu èxit en la obligatorietat de la recollida selectiva. Ens referim a sistemes de recollida porta a porta com els que s'han establert en municipis de mida petita (2.000 –5.000 habitants) que en fer desaparèixer pràcticament els contenidors del rebuig forcen als ciutadans a posar davant la porta a un horari molt concret, cada dia una bossa de material diferent (orgànica, rebuig, i en alguns casos inorgànic reciclable com a Tona, Balenyà i Calldetenes, a la Mancomunitat La Plana d'Osona). En altres casos com el de Tiana, la recollida porta a porta coexisteix amb la recollida selectiva en àrees d'aportació que es veu obligada a incrementar notablement el nombre de contenidors. Uns i altres sistemes de porta a porta tenen un denominador comú que és l'èxit assolit en els percentatges de valorització de residus. Es va passar de tenir una proporció de 23% de reciclatge i un 77% de rebuig a tenir un 22% de rebuig i un 78% de reciclatge¹. Els costos dels sistema són elevats en tant que suposen una forta inversió inicial en sensibilització (que per altra part no s'hauria de minimitzar en els sistemes que promouen la recollida separada de la FORM en contenidor), i també són intensius en mà d'obra tot i que redueixen notablement les inversions en maquinària i amortització d'equips. Tot i que la tipologia de municipis que han iniciat aquesta aposta pel porta a porta són de mida petita, hi ha precedents al nord d'Itàlia on la recollida amb aquest sistema es fa en ciutats de 100.000 habitants.

¹ DOT, ESTEVE. Les claus del porta a porta de la Mancomunitat de La Plana, l'èxit de la participació obligada. Departament de Geografia de la UAB 2002. (inèdit)

L'aposta per la transformació dels hàbits dels ciutadans amb la implantació de les recollides selectives no ha donat encara els resultats desitjats. El camí marcat per la llei no té retorn i exigeix a tots els agents (tant administració com privats) esforços proporcionats a les seves responsabilitats. Podria ser el cas que, malgrat els recursos esmerçats en el terreny de la sensibilització, molts ciutadans considerin que l'esforç que se'ls demana és molt elevat, o com a mínim desproporcionat al que s'exigeix a altres actors (productors i distribuïdors de productes que poden contenir o esdevenir residus), i que per tant no estiguessin disposats a portar més enllà la seva col·laboració.

3 Informacions aportades

3.1 Marc legislatiu

3.1.1 Llei estatal d'envasos i residus d'envasos

Aquesta llei atribueix la responsabilitat principal de la recuperació del envasos als productors i els emplaça a constituir un sistema propi de recuperació dels envasos o a convenir amb les administracions locals les condicions en les quals els serveis municipals es fan càrrec de la recollida d'aquests materials. A l'estat espanyol s'ha optat per aquest segon sistema a través de la mediació de les comunitats autònomes. Aquestes han autoritzat l'establiment dels Sistemes Integrats de Gestió (SIG) en unes condicions que han resultat molt desfavorables per a les administracions locals. En dues reunions de les C.C.A.A. de l'estat celebrades l'octubre de 2001 i el juny de 2002, aquestes han posat de manifest els problemes que pateixen les administracions locals que es poden resumir en aquests punts:

- ✓ Els envasos lleugers representen un 21% en pes dels residus municipals (120 kg/hab./any)
- ✓ Es promou i accepta un sistema per el qual els envasadors no es responsabilitzen dels envasos que no van al contenidor groc: la gran majoria. Al no assumir aquest cost, el SIG no està interessat en l'eficiència de la recollida selectiva: quant millor és el resultat obtingut, més elevat és el seu cost.
- ✓ El plantejament que es promou es d'una enorme ineficiència: permet rendiments irrisoris a un cost molt elevat.

- ✓ El desplegament de contenidors significa una gran ocupació de la via pública ja molt compromesa per diversos usos.
- ✓ Es produeix un elevat impacte visual en conjunts arquitectònics.
- ✓ En general el servei es deficient, es percep com a tal , i en conseqüència produeix la "des - sensibilització" dels ciutadans i un deteriorament de la imatge pública de l'administració local que no es resol amb les campanyes publicitàries.
- ✓ Els SIG fixen estàndards i preus, i controlen diàriament a les administracions públiques, al revés del que hauria de ser.²

La llei estatal 10/1998 de residus diu textualment al seu article 7. 1b) que els productors d'objectes que generen residus han de:

“b) Hacerse cargo directamente de la gestión de los residuos derivados de sus productos, o participar en un sistema organizado de gestión de dichos residuos o contribuir económicamente a los sistemas públicos de gestión de residuos en medida tal que se cubran los costos atribuibles a la gestión de los mismos”.

Tenint en compte aquestes consideracions, cal exigir a les administracions autonòmiques que utilitzant les seves facultats en el moment d'autoritzar als SIG el seu establiment i en el moment de convenir les condicions en que es desenvoluparà, que tinguin en compte tots els costos que representa a l'administració local l'establiment d'un servei de recollida selectiva de qualitat.

3.1.2 Programa de gestió de residus municipals de Catalunya 2001 – 2006

El PROGEMIC aprovat per la Junta de residus el 13 de novembre de 2001, dedica una especial atenció als residus d'origen comercial constatant que “la gestió dels residus d'activitats comercials i empresarials representa actualment un problema considerable pels municipis ja que la seva acumulació als contenidors de recollida selectiva fa que aquests es saturin ràpidament i donin una imatge molt negativa d'aquest servei.”

² Conclusiones y acuerdos alcanzados en las jornadas de debate sobre los Sistemas Integrados de Gestión de envases. Ciutadella (Menorca), 18 i 19 d'octubre de 2001.

“Considerant que els residus comercials representen com a mínim aproximadament el 15% del total dels residus municipals, la nova planificació pretén incrementar el percentatge de recollida de residus comercials per circuits independents linealment des de 2001 fins a assolir una recollida de residus comercials al 2003 equivalent al 8% de la generació total i al 2006 equivalent al 15% de la generació total.”

En el mateix document es detallen mesures per assolir aquests objectius que poden ser de normativa (es treballa en una modificació de la llei 6/93 per aplicar als residus comercials i empresarials el principi de responsabilitat del productor), actuacions d'infraestructures (recollides porta a porta), actuacions de millora de la gestió (promoure estratègies de gestió fonamentades en el sistema de dipòsit, devolució i retorn d'envasos) i actuacions de divulgació i comunicació.

El PROGEMIC també contempla una sèrie de consideracions importants respecte de la disposició de residus en dipòsit controlat de les que destaquem les següents:

“Destinar a dipòsit controlat només les fraccions residuals no susceptibles de valorització i que han estat tractades prèviament, entenent com a tractament la classificació o separació.

Regulació d'instruments econòmics que incorporin la repercussió en el preu per tona de residu destinat a dipòsit dels costos de les adequacions i millores de les infraestructures de les instal·lacions, els de la fiança o equivalent, els de la clausura i els de control i vigilància durant els períodes de funcionament i postclausura”.

És a dir, hi haurà un canon que gravarà els residus dipositats en els abocadors. I es consideren preferents les destinacions del rebuig que comportin valorització energètica un cop esgotades les possibilitats de classificació. El programa contempla la inversió de 5.190 M pta. en l'adaptació de les incineradores existents.

En concret el PROGEMIC també contempla l'ampliació, el tractament de lixiviats i el tractament de gasos de l'abocador de Solius.

3.1.3 Recollides selectives

L'anàlisi de correlació entre el rendiment dels contenidors de vidre (kg/habitant) i la ratio habitants/ contenidor (calculat sobre les dades de la taula 1) en els municipis del Gironès és molt significativa, amb un valor proper a 1 (-709432915).

L'anàlisi de correlació entre el rendiment dels contenidors de paper (kg/habitant) i la ratio habitants/contenidor (calculat sobre les dades de la taula 1) en els municipis del Gironès és menys significativa en el paper que en el vidre (-0,474362987).

L'anàlisi de correlació entre el rendiment dels contenidors d'envasos (kg/habitant) i la ratio habitants/ contenidor (calculat sobre les dades de la taula 1) en els municipis del Gironès és força significativa, amb un valor de -0,578238917, el que suggereix que es pot millorar el rendiment incrementant el nombre de contenidors.

Taula 1: Rendiments i contenidors de recollida selectiva al Gironès

Municipi	Vidre		Paper		Envasos	
	Kg/hab	Hab/cont	Kg/hab	Hab/cont	Kg/hab	Hab/cont
AIGUAVIVA	17,99	72	31,85	62	5,07	62
BESCANÓ	15,99	141	17,55	149	4,25	156
BORDILS	11,52	187	10,75	187	3,03	218
CAMPLLONG	52,61	56	28,04	70	7,89	70
CANET D'ADRI	26,64	84	8,41	252	0,78	503
CASSÀ DE LA SELVA	11,10	275	18,98	256	3,34	323
CELRÀ	10,29	280	11,90	229	3,10	252
CERVIÀ DE TER	18,48	110	27,32	82	8,52	131
FLAÇÀ	13,33	142	17,31	142	4,69	170
FORNELLS DE LA SELVA	19,65	101	26,17	87	5,47	119
GIRONA	11,42	444	20,18	483	2,38	543
JUIÀ	12,55	130	25,10	86	4,67	130
LLAGOSTERA	18,18	193	20,37	193	6,30	200
LLAMBILLES	20,92	75	34,55	75	4,89	90
MADREMANYA	7,36	182	11,32	91	0,66	182
QUART	27,28	73	40,15	76	9,95	79
SALT	8,60	414	16,53	439	2,49	652
SANT ANDREU SALOU	23,22	73	22,88	49	5,00	146
SANT GREGORI	16,69	152	13,82	142	3,77	164
SANT JOAN DE MOLLET	14,17	184	14,17	184	4,44	184
SANT JORDI DESVALLS	12,16	147	11,63	147	2,84	147
SANT JULIÀ DE RAMIS	10,78	139	11,13	162	2,68	162
SANT MARTÍ DE LLÉMENA	23,36	93	23,04	74	3,25	186
SANT MARTÍ VELL	27,35	93	12,00	93	2,27	185
SARRIÀ DE TER	7,67	276	5,30	303	-	-
VILABLAREIX	17,80	132	25,36	120	5,04	120
VILADASENS	32,80	46	31,81	46	7,97	36

Font: Junta de residus, (www.junres.es) 23/06/02, i elaboració pròpia.

Com podem veure a la Taula 2, els costos comparatius de la recollida selectiva de paper, vidre i envasos en àrees d'aportació dels àmbits referits, els costos de la ciutat de Girona són relativament inferiors que els de les comarques comparades. D'altra banda, aquest fet es pot considerar normal doncs en les comarques de referència els costos de transport són més importants degut als recorreguts en uns casos i a la complexitat urbana en altres.

Taula 2 : Costos comparatius de recollida selectiva de vidre paper i envasos

	Habitants	Cost	Cost/habitant
EMMA	2.904.941	1.588.106.874	547
Vallès Oriental	285.129	185.840.659	652
Maresme	306.060	129.893.710	424
Bages	147.790	71.237.637	482
Gironès	129.044	44.048.255	341
Garrotxa	46.708	48.031.191	1.028
Girona	75.256	28.376.814	377

Font: Anàlisi costos Federació Municipis de Catalunya (2000) i Junta de Residus

Pel que respecta a la quantitat de matèria orgànica recollida, els 114 grams/habitant/dia que es van recollir a Girona durant l'any 2001, representen un quantitat inferior a la mitjana de les ciutats que practiquen la recollida de la FORM en contenidor que segons la Junta de Residus és de 150 g/dia. Si es compara amb les quantitats recollides en els municipis que practiquen la recollida porta a porta (300 g/dia), la diferència encara és més important.

Pel que respecta a la qualitat obtinguda, la mitjana de les ciutats que fan recollida de FORM amb contenidors oscil·la entre el 3% i el 20% d'impureses. En les recollides porta a porta, aquests percentatges oscil·len entre el 0,5% i el 5%.

3.1.4 Deixalleries

La gran majoria de les deixalleries de tipus B tenen horaris d'obertura que inclouen els diumenges i festius. Segons dades de l'Oficina de Suport a les Deixalleries de la Diputació de Barcelona, el 64 % de les deixalleries de la província de Barcelona tenen obert els diumenges. Segons dades de les deixalleries del Bages, el 15% de les entrades d'usuaris de les deixalleries d'aquesta comarca es produeixen en diumenge.

Taula 3: Costos de 23 deixalleries de tipus B de Barcelona

	Total	Mitjanes	%
Gestió dels residus	56.264.620	2.446.288	34,93%
Manteniment	12.236.907	532.039	7,60%
Altres despeses d'infraestructura	4.849.414	210.844	3,01%
Serveis (aigua, telèfon, llum, etc.)	3.775.303	164.144	2,34%
Altres	4.101.016	178.305	2,55%
Personal	79.859.241	3.472.141	49,58%
Total	161.086.501	7.003.761	

Font: Oficina de Suport a les Deixalleries (Diputació de Barcelona) i elaboració pròpia

4 Observacions sobre el text analitzat

4.1 Producció de residus

- La responsabilitat en el terreny de la reducció de residus no és dels òrgans municipals, i les decisions més transcendents s'han de prendre en altres nivells. Es constata que no es promouen accions suficients encaminades a la reducció de la generació de residus. Aquestes accions han de facilitar als ciutadans la compra de productes de llarga durada, que tinguin els mínims embolcalls i que es puguin dipositar amb el mínim esforç en els circuits que facilitin la seva reutilització, reciclatge o valorització, incloent-hi els incentius econòmics com la devolució d'una quantitat amb el retorn d'un envàs.

4.2 Sistema de recollida

- El sistema de recollida abasta una gran diversitat de materials, disposa d'un bon control sobre les quantitats recollides, destinacions i costos amb la notable excepció de la recollida de les runes que es desconeix tot i que la informació es troba al propi ajuntament.
- Els costos són comparativament acceptables tot i que el seu import global és molt important.

- El control de la recollida selectiva de paper, vidre i envasos amb contenidors millorarà amb els sistemes de propera implantació que individualitzen el control de la pesada cada contenidor i recullen la informació sobre les incidències (contenidors plens, material fora de contenidor amb contenidors buits, resolució de les incidències...) El sistema pot millorar amb eines que el facin absolutament transparent als ciutadans des d'una web (es pot veure com funciona la recollida al Bages a la web <http://ampans.es/selectiva>). S'ha de tenir en consideració que la recollida que es basa únicament en contenidors té uns sostres de participació determinat pels ciutadans que tenen lluny els contenidors o que no volen participar en la selecció en origen. Cal observar les possibilitats d'aplicació de sistemes que minimitzen la voluntarietat.

4.3 Vidre, paper i envasos

- El creixement significatiu de les quantitats de materials recollides fins a arribar als objectius del PROGEMIC no podrà venir de l'increment dels kg aportats pels ciutadans que practiquen actualment la recollida selectiva, sinó per l'increment del nombre d'adeptes.
- Les ratis habitants/contenidor són clarament insuficients, especialment en paper i sobre tot, en envasos. S'ha de contemplar l'increment de contenidors amb les limitacions urbanístiques lògiques, i/o l'increment de la seva capacitat.
- Hi ha un servei de recollida porta a porta de cartró, que és molt car i que beneficia sobre tot a comerciants.

4.4 FORM

- Es desconeixen les dades de participació. La qualitat de la matèria orgànica recollida és acceptable (7-10 % d'impropis) entre la mitjana de municipis que practiquen la recollida de la FORM en contenidors.
- La ratio kg/habitant/dia és inferior a altres ciutats.
- L'ampliació dels beneficiaris de la recollida separada de la FORM es fa amb excessiva lentitud.

4.5 Deixalleria

- La deixalleria no obre els diumenges, les dades d'utilització per dies de setmana mostren que el dia de major afluència és el dissabte. Cal valorar la conveniència d'adaptar els horaris a la major demanda potencial (obrint els festius i tancant els dilluns).
- En el darrer any, s'han reduït els usuaris de la deixalleria tot i que els materials recollits han augmentat.

4.6 Incineradora

- No pot absorbir una bona part dels residus de rebuig que es generen i que van a parar a l'abocador.
- Els indicadors de funcionament són correctes.

4.7 Runes

- L'existència de l'ordenança municipal ha de permetre el seguiment de les tones o m³ declarats pels sol·licitants de la llicència, així com les que han estat efectivament gestionades pels gestors autoritzats. Aquesta informació conjuntament amb la relativa a les infraccions o sancions ha de facilitar la valoració sobre el correcte funcionament de la normativa fixada pel decret 201/1994.

4.8 Agrícoles i ramaders

- Tot i la poca quantitat, el tractament a la EDAR no és la millor solució ambiental. El destí natural dels purins és el sòl i cal fer les aplicacions controlant els impactes i molèsties.

4.9 Sensibilització

- Les instal·lacions de tractament han tingut un total de 1.984 visitants (551 la deixalleria i 1.433 la incineradora) d'aquests visitants 1.580 eren gironins, la gran majoria (un 82,6%) escolars.
- Hi ha organitzacions socials vinculades a la recollida selectiva de diversos materials.

4.10 Fiscalitat

- Els ingressos per les taxes de recollida d'escombraries cobreixen les despeses dels serveis de recollida i de tractament implantats. Amb les dades estudiades no es possible deduir si es preveuen els costos d'amortització o reposició de les

instal·lacions (deixalleria, incineradora, abocador...) que generalment no es tenen en compte.

- Les taxes de recollida d'escombraries es diferencien per tipologies d'habitatge, tot i que hi ha la possibilitat d'establir-les per estimació del volum real. Un 35,6% de la recaptació va correspondre a taxes recollides a professionals, serveis, comerços, indústries i activitats.
- L'ajuntament de Girona ha de finançar amb recursos propis un 38,55% del cost de la recollida selectiva de paper, vidre i envasos quan les lleis estatals d'envasos i de residus estableixen clarament que el cost d'aquestes recollides ha de ser finançat pels productors que col·loquen aquests residus en el mercat.
- Cal valorar les potencialitats d'implantació de sistemes tributaris que incideixin en els hàbits ambientalment correctes dels ciutadans.

5 Aproximacions a la diagnosi

5.1 Punts forts

- Es disposa d'un sistema de recollida de molts residus diferenciats amb un bon control de les quantitats recollides, destinacions i costos que millorarà amb el nou servei que farà un control individualitzat de cada contenidor.
- La recollida selectiva s'incrementa, i es troba en uns nivells semblants a la mitjana de Catalunya.
- El servei de recollida porta a porta de cartró, que es car i que actualment finança l'ajuntament, pot ser l'embrió d'un servei més eficient finançat pels beneficiaris principals que són els comerciants.
- El funcionament de les instal·lacions pròpies de tractament són bons: El percentatge de valorització dels materials que entren a la deixalleria són molt elevats i els paràmetres d'emissions de la incineradora són molt inferiors als normals.
- El municipi disposa d'un equipament dedicat a l'educació ambiental que promou entre altres activitats, les visites a les instal·lacions de tractament de residus (deixalleria i incineradora).
- Hi ha organitzacions de caràcter social implicades en la recollida selectiva de diversos materials que podrien donar lloc a una xarxa estable de col·laboradors ambientals vinculada a associacions de veïns i altres col·lectius.

5.2 Punts febles

- La producció de residus augmenta constantment, i no es promouen accions de prevenció i minimització de residus
- La recollida selectiva es troba lluny dels objectius del PROGEMIC.
- Els ratis habitants/contenedor mostren una clara insuficiència de la dotació de contenidors. Amb tot, el sistema que es basa principalment en la recollida en contenidors no presenta garanties de potencialitat de creixement, per les limitacions urbanístiques, per tal d'assolir aquells objectius.
- Hàbits incorrectes dels ciutadans en la utilització dels contenidors incomplint les ordenances municipals dictades a l'efecte.
- La recollida selectiva de la FORM creix lentament i els percentatges de matèria orgànica recollits són inferiors als d'altres poblacions.
- La incineradora no pot absorbir el rebuig i un percentatge important s'ha de destinar a abocadors controlats.
- La deixalleria podria adaptar els horaris als festius en que hi ha major demanda potencial.
- L'ajuntament de Girona no exerceix les facultats de control de gestió de les runes que es deriven de l'ordenança aprovada el 10 de febrer de 1998.
- Els residus ramaders no s'haurien de tractar en una EDAR, la seva millor destinació són els camps de cultiu sempre que es faci controlant els seus impactes.
- La comptabilització de la inversió en sensibilització, comparada amb els enormes costos de recollida, tractament i gestió dels residus, segurament mostraria la insuficiència dels recursos destinats a aquesta tasca.
- Les taxes aplicades a la gestió dels residus haurien de reflectir clarament tots els costos que hi són vinculats, s'haurien de repartir proporcionalment entre els diferents actors que tenen més responsabilitats en la generació de residus, i a més, haurien d'incentivar els comportaments ciutadans que millor contribuïxin a la minimització dels residus, a la reutilització, al reciclatge i a la valorització dels mateixos.

6 Valoració global

L'ajuntament de Girona ha fet un gran esforç en l'aplicació del Programa de Gestió de Residus Municipals que desenvolupava la llei de residus 6/93. Gràcies a aquest esforç, els gironins disposen d'uns sistemes de recollida selectiva que abasten una gran diversitat de residus, tot i que la recollida selectiva de la fracció orgànica avança amb excessiva lentitud. Es disposa d'instal·lacions de tractament i classificació que funcionen correctament, encara que les instal·lacions pròpies ja no poden absorbir els residus de rebuig. L'ajuntament disposa d'un bon control i informació sobre aquests sistemes de recollida, tot i que és especialment millorable pel que respecta a la gestió de les runes, la fiscalitat relacionada amb els residus i les inversions en sensibilització. Els costos de funcionament d'aquest sistema són molt elevats i pesen excessivament sobre les esquenes dels ciutadans, als que ja se'ls demana l'esforç de la separació de molts materials a les seves llars i el transport al contenidor corresponent. Aquest fet és especialment rellevant si tenim en compte que bona part d'aquest esforç econòmic correspondria als productors i distribuïdors en compliment de les lleis vigents i del principi ambiental universalment acceptat de qui contamina paga.

A pesar d'aquest esforç institucional, els resultats, pel que respecta als canvis d'hàbits dels ciutadans i l'assumpció de les seves responsabilitat per part dels altres actors implicats, (comerciants, productors i distribuïdors de productes que generen residus) no són els suficients per complir els objectius que es marquen en els programes que desenvolupen la llei de residus.

Es poden millorar les instal·lacions, plantejant-se estudiar la possibilitat d'ampliar la incineradora en relació al futur de l'abocador; es poden millorar els sistemes de recollida, parant atenció a les oportunitats que podrien representar els sistemes que redueixen la voluntarietat de la participació ciutadana.

Bona part de les accions necessàries per canviar en profunditat aquesta situació no depenen directament de les institucions locals, però és necessari que es prengui consciència de que cal incrementar la sensibilització i fins i tot la pressió fiscal sobre els actors que tenen majors responsabilitats i que han fet els esforços més petits i, per una qüestió d'eficàcia i de justícia social, compensar els ciutadans més voluntariosos.

7 Indicacions per les propostes del pla d'acció

7.1 Producció de residus

- Subscriure convenis per la prevenció de residus (minimització) en el marc dels que ha dissenyat la Junta de Residus.
- Estimular els productors i distribuïdors locals a emprendre accions de prevenció subscriuint aquests mateixos convenis.

7.2 Sistema de recollida

- Seguiment de les experiències de porta a porta.
- Estudi econòmic d'alternatives i de costos de transformació del sistema per assolir els objectius del PROGEMIC.

7.3 Vidre, paper i envasos

- Incrementar el nombre de contenidors
- Estudi de productors singulars (possible porta a porta de vidre).
- Donada l'existència del servei porta a porta de cartró, l'increment d'efectivitat d'aquesta recollida de cartró ha d'anar paral·lela a les mesures normatives que ha de desplegar el PROGEMIC per incrementar la participació dels comerciants.
- Presentació interactiva a través d'una web del sistema de recollida amb seguiment individualitzat del rendiment de cada contenidor, de les incidències de la recollida (malmesos, desbordaments...)

7.4 FORM

- Aplicació de les conclusions de l'estudi d'alternatives i acceleració de la implantació de la recollida selectiva de la FORM.

7.5 Deixalleria

- Adaptació de l'horari a la major demanda potencial dels festius.

7.6 Incineradora

- Cal fer un estudi per valorar la seva ampliació. El PROGEMIC reconsidera la valorització energètica com una opció millor que el dipòsit controlat i contempla inversions en aquest camp. En el futur, els costos de dipòsit controlat seran més elevats.

7.7 Runes

- Sistematitzar el control de les declaracions de les llicències i de la gestió efectiva de les runes a través del control de les fiances.

7.8 Agrícoles i ramaders

- Reconsiderar l'aplicació de purins als camps, controlant els impactes i les molèsties.

7.9 Sensibilització

- Sistematització de les accions informatives en les que es destaquen els resultats dels comportaments ambientals més positius.
- Instauració d'una xarxa de col·laboradors ambientals vinculats al teixit social i a les organitzacions socials implicades en la recollida de diversos materials per crear una xarxa estable de col·laboradors ambientals vinculada a associacions de veïns i altres col·lectius.

7.10 Fiscalitat

- Estudi de propostes de fiscalitat que incideixi en el foment dels hàbits ecològics respecte dels residus en els ciutadans i gravi els actors socials amb major responsabilitat en la generació de residus, que ha de seguir el desplegament de les propostes del PROGEMIC.

Rufi Cerdan i Heredia

Manresa, diumenge 4 d'agost de 2002